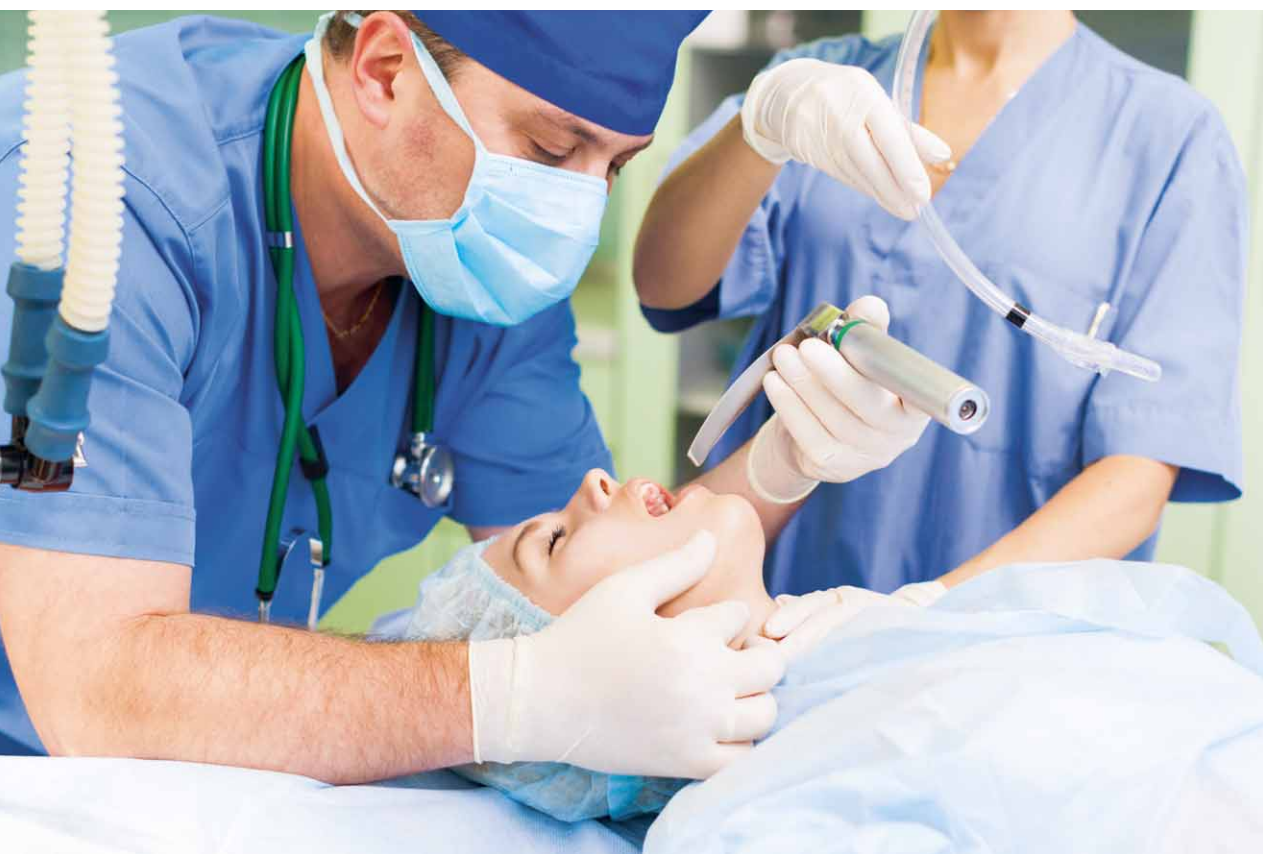

Tomáš Vymazal, Pavel Michálek, Olga Klementová a kolektiv

Anesteziologie (nejen) k atestaci

McGRATH™ MAC

Pro Vaše snažší, přehledné a bezpečné intubace.

BIS™

Monitoring hloubky vědomí při anestezii a analgosedaci.

INVOS™ (NIRS)

Monitoring regionální saturace krve kyslíkem rSO_2 .

Capnostream™ 35

Kontinuální monitoring koncentrace $EtCO_2$ v reálném čase.

Česká republika

Medtronic Czechia s.r.o.
Prosek Point, Budova B
Prosecká 852/66
190 00 Praha 9
Tel.: +420 233 059 111
Fax: +420 233 059 999

medtronic.cz

Medtronic
Further, Together

Tomáš Vymazal, Pavel Michálek, Olga Klementová a kolektiv

Anesteziologie (nejen) k atestaci

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stíháno**.

**doc. MUDr. Tomáš Vymazal, Ph.D., MHA,
prof. MUDr. Pavel Michálek, Ph.D., DESA, MSc.,
MUDr. Olga Klementová, Ph.D., a kol.**

Anesteziologie (nejen) k atestaci

Kolektiv autorů:

doc. MUDr. Martin Balík, Ph.D., EDIC, doc. MUDr. František Bednář, Ph.D., MUDr. Tereza Bartošová, prof. MUDr. Jan Beneš, Ph.D., MUDr. Jan Beroušek, MUDr. Vladimír Bicek, doc. MUDr. Jan Bláha, Ph.D., MHA, prof. MUDr. Karel Cvachovec, CSc., MBA, MUDr. Renata Černá Pařízková, Ph.D., prof. MUDr. Vladimír Černý, Ph.D., FCCM, MUDr. Jan Divák, Ph.D., MBA, doc. MUDr. Pavel Dostál, Ph.D., MBA, doc. MUDr. Vlasta Dostálová, Ph.D., MBA, doc. MUDr. Miroslav Durila, Ph.D., doc. MUDr. František Duška, Ph.D., MUDr. Michal Frelich, Ph.D., doc. MUDr. Tomáš Gabrhelík, Ph.D., MUDr. Otakar Gabriel, prof. MUDr. Roman Gál, Ph.D., MUDr. Jakub Honěk, MUDr. Michal Horáček, MUDr. Ondřej Hrdý, doc. MUDr. Jan Janota, Ph.D., MUDr. Renáta Ječmínková, MUDr. Barbora Jindrová, MUDr. Ondřej Jor, doc. MUDr. Eva Kieslichová, Ph.D., MUDr. Olga Klementová, Ph.D., MUDr. Jakub Kletečka, doc. MUDr. Jozef Klučka, Ph.D., MUDr. Tomáš Kotulák, MUDr. Martin Krbec jr., MUDr. Martina Krečmerová, MUDr. Jan Kunstýř, Ph.D., MUDr. Martin Kutěj, doc. MUDr. Jan Máca, Ph.D., MUDr. Dušan Mach, doc. MUDr. Jiří Málek, CSc., prof. MUDr. Petr Marusič, Ph.D., prof. MUDr. Pavel Michálek, Ph.D. DESA MSc., MUDr. František Mošna, DESA, MHA, MUDr. Pavlína Nosková, Ph.D., MUDr. Otakar Nyč, MUDr. Jana Pavlíčková, MUDr. Jana Polášková, MUDr. Jiří Pouska, Ph.D., MUDr. Jaromír Richter, prof. MUDr. Ondřej Slanař, MUDr. Olga Smékalová, MUDr. Michael Stern, MBA, doc. MUDr. Roman Škulec, Ph.D., MUDr. Jan Štigler, prof. MUDr. Petr Štourač, Ph.D., MBA, doc. MUDr. Lucie Teplá Riedlbauchová, Ph.D., doc. MUDr. Aleš Tomek, Ph.D., MUDr. Eva Uchytílová, Ph.D., prof. MUDr. Tomáš Vaněk, CSc., MUDr. Kamil Vrbica, doc. MUDr. Tomáš Vymazal, Ph.D., MHA, MUDr. Jan Zatloukal, Ph.D.

Recenzenti

MUDr. Ivan Herold, CSc., doc. MUDr. Roman Záhorec, CSc.

Obrázky překreslil a upravil Jiří Hlaváček. Ostatní obrázky jsou z archivu autorů, pokud není uvedeno jinak. Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2021

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 8319. publikaci

Šéfredaktorka lékařské literatury MUDr. Michaela Lízlerová
Odpovědná redaktorka Jindřiška Bláhová
Sazba a zlom Radek Hrdlička
Počet stran 1254

1. vydání, Praha 2021
Vytiskla tiskárna TNM PRINT s.r.o., Nové Město

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.
Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.*

ISBN 978-80-271-4642-0 (pdf)
ISBN 978-80-271-1230-2 (print)

Editoři

doc. MUDr. Tomáš Vymazal, Ph.D., MHA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

prof. MUDr. Pavel Michálek, Ph.D., DESA, MSc.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Olga Klementová, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty Univerzity Palackého a Fakultní nemocnice Olomouc

Autoři

doc. MUDr. Martin Balík, Ph.D., EDIC

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

doc. MUDr. František Bednář, Ph.D.

Kardiologická klinika 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

MUDr. Tereza Bartošová

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

prof. MUDr. Jan Beneš, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Plzni, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Jan Beroušek

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Vladimír Bicek

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

doc. MUDr. Jan Bláha, Ph.D., MHA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

prof. MUDr. Karel Cvachovec, CSc., MBA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Renata Černá Pařízková, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Hradci Králové, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Hradec Králové

prof. MUDr. Vladimír Černý, Ph.D., FCCM

Klinika anesteziologie, perioperační a intenzivní medicíny Fakulty zdravotnických studií Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a Krajské zdravotní, a.s. – Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem, o.z.

MUDr. Jan Divák, Ph.D., MBA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava Katedra intenzivní medicíny, urgentní medicíny a forenzních oborů Lékařské fakulty Ostravské univerzity

doc. MUDr. Pavel Dostál, Ph.D., MBA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Hradci Králové, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Hradec Králové

doc. MUDr. Vlasta Dostálová, Ph.D., MBA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Hradci Králové, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Hradec Králové

doc. MUDr. Miroslav Durila, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

doc. MUDr. František Duška, Ph.D.

Klinika anesteziologie a resuscitace 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

MUDr. Michal Frelich, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava Katedra intenzivní medicíny, urgentní medicíny a forenzních oborů Lékařské fakulty Ostravské univerzity

doc. MUDr. Tomáš Gabrhelík, Ph.D.

Oddělení anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, Krajská nemocnice Tomáše Bati

MUDr. Otakar Gabriel

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

prof. MUDr. Roman Gál, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a Fakultní nemocnice Brno

MUDr. Jakub Honěk

Kardiologická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Michal Horáček

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Ondřej Hrdý

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a Fakultní nemocnice Brno

doc. MUDr. Jan Janota, Ph.D.

Novorozenecké oddělení s jednotkou intenzivní a resuscitační péče

Gynekologicko-porodnická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

Ústav patologické fyziologie

1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Visiting Consultant Paediatrician/Neonatologist

Coombe Women and Infants University Hospital, Dublin, Ireland

MUDr. Renáta Ječmínková

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava
Katedra intenzivní medicíny, urgentní medicíny a forenzních oborů Lékařské fakulty Ostravské univerzity

MUDr. Barbora Jindrová

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Ondřej Jor

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava
Katedra intenzivní medicíny, urgentní medicíny a forenzních oborů Lékařské fakulty Ostravské univerzity

doc. MUDr. Eva Kieslichová, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče, Institut klinické a experimentální medicíny, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

MUDr. Olga Klementová, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty Univerzity Palackého a Fakultní nemocnice Olomouc

MUDr. Jakub Kletečka, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Plzni, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Plzeň

doc. MUDr. Jozef Klučka, Ph.D.

Klinika dětské anesteziologie a resuscitace Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a Fakultní nemocnice Brno

MUDr. Tomáš Kotulák

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Martin Krbec jr.

Klinika anesteziologie a resuscitace 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

MUDr. Martina Krečmerová

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

doc. MUDr. Jan Kunstýř, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Martin Kutěj

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava
Katedra intenzivní medicíny, urgentní medicíny a forenzních oborů, Lékařská fakulta, Ostravská univerzita
Lékařská fakulta, Masarykova univerzita v Brně

doc. MUDr. Jan Máca, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava
Ústav fyziologie a patofyziologie, Lékařská fakulta, Ostravská univerzita

MUDr. Dušan Mach

Anesteziologicko-resuscitační oddělení, Nemocnice Nové Město na Moravě, p.o.

doc. MUDr. Jiří Málek, CSc.

Klinika anesteziologie a resuscitace 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

prof. MUDr. Petr Marusič, Ph.D.

Neurologická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

prof. MUDr. Pavel Michálek, Ph.D., DESA, MSc.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. František Mošna, DESA, MHA

Kardiochirurgická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Pavlína Nosková, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Otakar Nyč

Ústav lékařské mikrobiologie 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Jana Pavlíčková

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Jana Polášková

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Jiří Pouska, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Plzni, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Jaromír Richter

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava

prof. MUDr. Ondřej Slanař

Farmakologický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

MUDr. Olga Smékalová

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Plzni, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Plzeň

MUDr. Michael Stern, MBA

Klinika anesteziologie a resuscitace 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

doc. MUDr. Roman Škulec, Ph.D.

Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví

MUDr. Jan Štigler

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice Ostrava

prof. MUDr. Petr Štourač, Ph.D., MBA

Klinika dětské anesteziologie a resuscitace Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a Fakultní nemocnice Brno

Ústav simulační medicíny Lékařské fakulty Masarykovy univerzity

doc. MUDr. Lucie Teplá Riedlbauchová, Ph.D.

Kardiologická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

doc. MUDr. Aleš Tomek, Ph.D.

Neurologická klinika 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Eva Uchytilová, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče, Institut klinické a experimentální medicíny, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

prof. MUDr. Tomáš Vaněk, CSc.

Kardiochirurgická klinika 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady

MUDr. Kamil Vrbica

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a Fakultní nemocnice Brno

doc. MUDr. Tomáš Vymazal, Ph.D., MHA

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole

MUDr. Jan Zatloukal, Ph.D.

Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Lékařské fakulty v Plzni, Univerzita Karlova, a Fakultní nemocnice Plzeň

Recenzenti

MUDr. Ivan Herold, CSc.

Oblastní nemocnice Mladá Boleslav, a.s.

doc. MUDr. Roman Záhorec, CSc.

II. klinika anestéziológie a intenzívnej medicíny Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Obsah

Úvaha namísto předmluvy	XXVI
Úvodní slovo	XXVIII
1 Historie oboru	1
2 Náš obor v kontextu moderní medicíny	6
3 Základní legislativa	10
3.1 Prameny práva, právní zdroje	10
3.2 Základní terminologie	13
3.3 Povinnosti a práva zdravotnického pracovníka	14
3.4 Povinnosti a práva pacienta	15
3.5 Vybraná témata do klinické praxe anesteziologa	17
3.6 Právní odpovědnost	27
4 Etika na operačním sále	31
4.1 Lékařská etika	31
4.2 Anesteziolog a etika	31
4.3 Etika na operačním sále	32
4.4 Praktická aplikace etických principů anesteziologa na operačním sále ..	34
5 Vyšetření před anestézií, skórovací systémy	41
5.1 Předoperační vyšetření	41
5.2 Klasifikační schémata	44
6 Perioperační farmakoterapie	58
6.1 Onemocnění srdce a cév	59
6.2 Onemocnění plic: asthma bronchiale a CHOPN	61
6.3 Diabetes mellitus	61
6.4 Onemocnění štítné žlázy	62
6.5 Chronická kortikoidní léčba	62
6.6 Glaukom	62
7 Nejzávažnější přidružená onemocnění	64
7.1 Úvod a vzácná onemocnění	64
7.2 Obezita	64
7.3 Senioři	65
7.4 Onemocnění kardiovaskulární	67
7.5 Onemocnění respirační	78
7.6 Diabetes mellitus	85
7.7 Onemocnění jater	94
7.8 Onemocnění ledvin	100
7.9 Onemocnění nervového systému	104

8	Načasování operace	107
8.1	Význam načasování operace s ohledem na perioperační proces	107
8.2	Základní rozdělení s ohledem na časovou nutnost indikace operace	109
8.3	Psychické aspekty načasování operace	109
8.4	Fyzické aspekty načasování operace	110
8.5	Příprava pacienta k emergentnímu výkonu	111
8.6	Příprava pacienta k akutnímu výkonu	111
8.7	Příprava pacienta k elektivnímu nebo plně odkladnému výkonu	112
8.8	Vzdálená příprava	113
9	Anesteziologická pracovní stanice: anesteziologický přístroj	116
9.1	Anesteziologický přístroj	116
9.2	Základní schéma testování anesteziologického přístroje před zahájením anestezie	119
9.3	Zdroje medicijních plynů	119
9.4	Dávkovací zařízení	123
9.5	Směšovač	124
9.6	Odpařovače	125
9.7	Anesteziologický dýchací okruh	132
9.8	Anesteziologický ventilátor	136
9.9	Obkročný ventil (bypass)	137
9.10	Odsávačka	137
9.11	Monitorování	137
9.12	Bezpečnostní zařízení	146
9.13	Zvlhčovače	146
9.14	Systémy odsávání odpadních plynů	147
10	Anesteziologické dýchací systémy	150
10.1	Definice	150
10.2	Rozdělení anesteziologických systémů	150
10.3	Anesteziologické systémy podle technického řešení	152
10.4	Otevřené systémy	158
11	Perioperační monitoring	161
11.1	Monitorace během anesteziologické péče	161
11.2	Monitorování v průběhu zotavování z anestezie	163
11.3	Monitorování po anestezii v průběhu transportu	163
11.4	Vybrané klinické poznámky	164
12	Perioperační péče o tělesnou teplotu	165
12.1	Tělesná teplota	165
12.2	Proč měříme tělesnou teplotu	165
12.3	Místa měření tělesné teploty	166
12.4	Základní principy prevence a léčby perioperační hypotermie	167

13	Ultrazvukové metody a jejich využití v anesteziologii	169
13.1	Základní principy POCUS	169
13.2	Oblasti využití UZ metod v rámci oboru AIM	171
13.3	Poznámky k vybraným vyšetřením POCUS	172
13.4	Stanovisko výboru ČSARIM k návrhu rozsahu požadovaných kompetencí v ultrazvukových metodách pro lékaře oboru anesteziologie a intenzivní medicína	186
14	Mechanismus účinku celkových anestetik	189
14.1	Celková anestezie	189
14.2	Komponenty celkové anestezie	189
14.3	Hypotézy o podstatě celkové anestezie	191
14.4	Anatomická úroveň a oblast působnosti anestetik	192
14.5	Elektrofyzilogické projevy a anestetika	193
14.6	Molekulární cíle účinku celkových anestetik	194
14.7	Mechanismy účinků některých intravenózních a inhalačních anestetik	201
14.8	Nová farmaka v anesteziologii	203
15	Autonomní nervový systém	209
15.1	Funkční anatomie	209
15.2	Neurotransmitery	212
15.3	Receptory	213
15.4	Reflexy a interakce ANS	214
15.5	Klinická farmakologie	215
15.6	Vliv anestezie na ANS	219
15.7	Dysfunkce autonomního nervového systému	222
16	Farmakokinetika a farmakodynamika	225
16.1	Farmakokinetika	225
16.2	Absorpce	226
16.3	Distribuce	226
16.4	Metabolismus a eliminace	229
16.5	Farmakodynamika	232
16.6	Vztah mezi farmakokinetikou a farmakodynamikou	233
16.7	Vztah farmakokinetiky a farmakodynamiky antibiotik	233
16.8	Vztah farmakokinetiky a farmakodynamiky inhalačních anestetik	234
16.9	Vztah farmakokinetiky a farmakodynamiky lokálních anestetik	234
17	Acidobazická rovnováha pro anesteziologa	237
17.1	Vnitřní prostředí je vitální funkce	237
17.2	Základní pojmy	237
17.3	Rozdělení, původ a osud kyselin v organismu	238
17.4	Fyziologický stav a jeho udržování	238
17.5	Vyšetření acidobazické rovnováhy	240
17.6	Klasický přístup k hodnocení acidobazické rovnováhy	240
17.7	Stewartův přístup k hodnocení acidobazické rovnováhy	241

17.8	Neměřitelné anionty a další poznámky.	241
17.9	Praktický návod ke zhodnocení acidobazické rovnováhy	242
17.10	Acidobazická rovnováha na operačním sále	243
18	Iontové dysbalance perioperačně, rizika a terapie	246
18.1	Fyziologie metabolismu vody a iontů	247
18.2	Nejčastější iontové poruchy v perioperačním období.	248
18.3	Poruchy kalemie.	251
18.4	Poruchy magnezemie.	254
18.5	Poruchy kalcemie.	254
19	Kyslík, hypoxie, hyperoxie	256
19.1	Klinická fyziologie kyslíku	256
19.2	Hyperoxie	257
19.3	Oxygenoterapie.	258
20	Maligní hypertermie	260
20.1	Definice a etiologie.	260
20.2	Klinické příznaky	261
20.3	Léčba	262
20.4	Co dělat v případě podezření na možný vznik maligní hypertermie? ..	263
21	Myasthenia gravis.	265
21.1	Definice a klinické příznaky	265
21.2	Klasifikace podle věkových skupin	267
21.3	Diagnostika	267
21.4	Terapie	267
21.5	Anestezie u pacienta s myasthenia gravis	269
22	Profylaktické podávání antibiotik	271
22.1	Antibiotická profylaxe v chirurgických oborech	271
22.2	Infekční endokarditida a její prevence	273
22.3	Revmatická horečka.	274
22.4	Meningokové invazivní infekce	274
22.5	Dlouhodobá suprese bakteriurie	275
22.6	Dlouhodobá implantace cizorodého materiálu	275
22.7	Novorozenecké infekce vyvolané <i>Streptococcus agalactiae</i>	276
22.8	Antibiotická profylaxe v intenzivní medicíně	276
23	Perioperační asepse a prevence infekcí spojených se zdravotní péčí ...	278
23.1	Obecná doporučení pro anesteziologickou praxi	278
23.2	Doporučený postup aseptické techniky	279
23.3	Hygienicko-epidemiologický režim na operačních sálech.	279
23.4	Mytí rukou.	280
23.5	Používání ochranných rukavic.	280
23.6	Ochranné oblečení, ústní roušky	281
23.7	Dekontaminace.	281

23.8	Prevence kontaminace léčivých přípravků	282
23.9	Zásady provádění invazivních procedur	283
23.10	Infekce spojené se zdravotní péčí (dříve nozokomiální infekce).....	284
23.11	Antimikrobiální profylaxe v chirurgii.....	287
23.12	Doporučený postup perioperační péče o pacienty s rizikovou nákazou (SARS-CoV-2, tuberkulóza, HIV aj.).....	287
24	Alergie, anafylaxe.....	291
24.1	Základní pojmy.....	291
24.2	Alergie	291
24.3	Anafylaxe, perioperační anafylaxe.....	292
25	Neurologické komplikace anestezie	300
25.1	Vědomí a celková anestezie.....	300
25.2	Základní neurologické komplikace celkové anestezie.....	301
25.3	Postup pro vyšetření pacienta probírajícího se z celkové anestezie.....	302
26	Základy kardiologie.....	308
26.1	Akutní koronární syndrom.....	308
26.2	Srdeční selhání	315
26.3	Nejčastější EKG nálezy	338
26.4	Anestezie u katetrizačních implantací aortální chlopně.....	369
27	Neurofyziologie	377
27.1	Fyziologie mozkové perfuze	377
27.2	Patofyziologie mozkové perfuze.....	392
27.3	Anestetika a ovlivnění parametrů průtoku mozkem.....	393
27.4	Pacient s nitrolební hypertenzí.....	396
28	Monitorace v neurochirurgii, monitorace neurologických funkcí.....	405
28.1	Transkraniální dopplerovská sonografie (TCD), transkraniální duplexní barevně kódovaná sonografie (TCCS)	405
28.2	Mozková oxymetrie	411
28.3	Monitorace funkce nervového systému	415
29	Neuroanestezie	426
29.1	Specifika anestezie v neurochirurgii	426
29.2	Typy výkonů a jejich specifika	437
30	Patofyziologie dýchání	445
30.1	Základní funkce respiračního systému	445
30.2	Inervace	445
30.3	Poruchy regulace dýchání	446
30.4	Mechanismus dýchání.....	449
30.5	Změny plicních kapacit a objemů	455
30.6	Vliv anestezie na mechanické vlastnosti respiračního systému.....	456
30.7	Ventilace a perfuze plic	457

30.8	Hypoxemie	462
30.9	Hyperoxemie	464
30.10	Hyperkapnie, hyperkapnie	464
30.11	Hypokapnie, hypokapnie	465
30.12	Vliv anestezie na výměnu plynů	465
30.13	Ventilační selhání, oxygenační selhání	465
30.14	Vztah oxygenace a ventilace pozitivním přetlakem	466
31	Základy umělé plicní ventilace	467
31.1	Umělá plicní ventilace	467
31.2	Komplikace přetlakové ventilace	467
31.3	Ventilační režimy přetlakové ventilace	472
31.4	Indikace umělé plicní ventilace	481
31.5	Iniciální nastavení ventilátoru při invazivní ventilaci, základní úpravy nastavení	482
31.6	Iniciální nastavení ventilátoru při plicních patologiích	484
31.7	Peroperační umělá plicní ventilace	486
31.8	Dyssynchronie mezi ventilátorem a pacientem	487
31.9	Neinvazivní přetlaková ventilace	490
31.10	Ukončování umělé plicní ventilace	492
32	Hemodynamika pro anesteziology	494
32.1	Hodnocení arteriální křivky invazivního tlaku	496
32.2	Centrální žilní tlak a jeho význam	496
32.3	Rozšířený monitoring hemodynamiky	499
32.4	Souhrn metod	501
33	Kardiotonika, katecholaminy	502
33.1	Srdeční glykosidy	503
33.2	Katecholaminy	503
33.3	Inhibitory fosfodiesterázy	508
33.4	Kalciové senzitivizéry: levosimendan	508
33.5	Jiné látky s vazopresorickým účinkem	509
34	Interakce srdce–plíce	512
34.1	Normální nebo středně závažně snížená funkce myokardu, sinus rytmus, plně mandatorní ventilace s konstantním dechovým objemem (Vt)	513
34.2	Normální nebo středně závažně snížená funkce myokardu, sinus rytmus, spontánně spouštěná IPPV (NIV, PSV, BIPAP, ASV, SIMV + PSV...) nebo zcela spontánní ventilace, Vt nemusí být zcela konstantní	514
34.3	Další faktory ovlivňující interpretaci H-L interakcí	515

35	Vztah ventilace a perfuze na operačním sále	519
35.1	Ventilace a její distribuce	519
35.2	Distribuce perfuze	521
35.3	Poměr ventilace a perfuze (V/Q)	522
35.4	Vliv anestezie na ventilaci a perfuzi	523
35.5	Ventilace a perfuze za speciálních podmínek	524
35.6	Účinky anestezie obecně na plicní mechaniku	524
36	Plicní hypertenze	526
36.1	Definice, klasifikace a přehled stavů spojených s plicní hypertenzí	526
36.2	Klinické důsledky chronické plicní hypertenze pro anesteziologa	530
37	Hypoxická plicní vazokonstrikce	534
38	Základy šokových stavů	536
38.1	Klasifikace šokových stavů	536
38.2	Diferenciální diagnostika šoku: jak postupně vylučovací metodou stanovit diagnózu?	536
39	Zajištění dýchacích cest	541
39.1	Zajištění dýchacích cest pro potřeby anestezie	541
39.2	Zajištění dýchacích cest v intenzivní péči	544
39.3	Zajištění dýchacích cest při resuscitaci a mimo nemocnici	545
39.4	Předpokládaná obtížná intubace	546
39.5	Nepředvídaná obtížná intubace	547
40	Zajištění cévního vstupu na operačním sále	550
40.1	Periferní žilní vstup	550
40.2	Centrální žilní vstup	551
40.3	Arteriální kanyla	553
40.4	Dialyzační katétr	554
40.5	Použití střednědobých a dlouhodobých vstupů	554
40.6	Alternativní přístupy	555
41	Inhalační celková anestetika	556
41.1	Historie	556
41.2	Základní fyzikálně-chemické vlastnosti inhalačních anestetik	556
41.3	Farmakokinetika inhalačních anestetik	557
41.4	Účinek volatilních anestetik na orgánové systémy	559
41.5	Způsoby podání inhalačních anestetik	560
41.6	V současnosti používaná inhalační anestetika	560

42 Intravenózní anestetika	565
42.1 Historie	565
42.2 Dělení a mechanismus účinku	565
42.3 Propofol	571
42.4 Barbituráty: thiopental a metohexital	576
42.5 Etomidát	577
42.6 Ketamin	580
42.7 Benzodiazepiny (anestetika midazolam a remimazolam)	581
42.8 Dexmedetomidin	586
43 Myorelaxancia	588
43.1 Historie	588
43.2 Nervosvalový přenos	589
43.3 Farmakokinetika NMBA	592
43.4 Členění NMBA	592
43.5 Monitorace nervosvalové blokády	599
43.6 Ukončení nervosvalové blokády	603
43.7 NMBA v podmínkách intenzivní péče	604
43.8 Budoucnost a výzkum NMBA	605
44 Analgetika a opioidy v anestezii	608
44.1 Neopioidní analgetika (analgetika-antipyretika)	608
44.2 Nesteroidní protizánětlivé léky (nesteroidní antiflogistika – NSA)	609
44.3 Opioidy	611
44.4 Další látky využívané v perioperační analgezií	616
45 Perioperační analgezie	619
45.1 Zodpovědnost za léčbu bolesti	620
45.2 Hlavní zásady pooperační analgezie	622
45.3 Chronická pooperační bolest	628
45.4 Speciální skupiny pacientů	629
46 Pooperační nauzea a zvracení	634
46.1 Anatomická lokalizace a patofyziologie pooperační nauzey a zvracení	634
46.2 Rizikové faktory vzniku pooperační nauzey a zvracení	635
46.3 Stratifikace rizika pooperační nauzey a zvracení	636
46.4 Diagnóza pooperační nevolnosti u dětských pacientů	639
46.5 Farmakologie základních antiemetik	639
46.6 Indikace k podání profylaxe pooperační nauzey a zvracení	641
46.7 Kombinace antiemetik v prevenci a léčbě pooperační nauzey a zvracení	642
47 Regionální anestezie – farmaka, účinek, techniky, komplikace, řešení .	645
47.1 Svodná anestezie, definice a vymezení pojmů	645
47.2 Základní fyziologie a anatomie periferního nervového systému.	645
47.3 Farmakologie regionální anestezie.	648

47.4	Neuroaxiální blokády	657
47.5	Periferní nervové blokády	667
48	Základní pojmy a definice v neonatologii	676
48.1	Definice porodu	676
48.2	Definice novorozeneckého období	676
48.3	Fyziologický novorozenec	677
48.4	Patologický novorozenec	683
48.5	Centralizace péče, transport <i>in utero</i> , pasportizace perinatologických center v ČR	699
48.6	Spolupráce neonatologa s anesteziologem	699
49	Anestezie u pediatrických pacientů	701
49.1	Fyziologie	701
49.2	Předoperační příprava	704
49.3	Úvod do anestezie	708
50	Anestezie ve stomatologii a stomatochirurgii	721
50.1	Anatomické a fyziologické souvislosti	721
50.2	Přidružená onemocnění a profil pacienta	722
50.3	Specifika anestezie ve stomatologii a stomatochirurgii	722
50.4	Regionální anestezie ve stomatologii	722
50.5	Sedace a analgosedace ve stomatologii	723
50.6	Celková anestezie ve stomatologii	723
50.7	Speciální techniky zajištění dýchacích cest v maxilofaciální chirurgii	725
50.8	Akutní maxilofaciální výkony	725
50.9	Rozsáhlé onkochirurgické výkony obličejové chirurgie	726
50.10	Pooperační péče	726
51	Anestezie a perioperační péče v oftalmologii a otorinolaryngologii	727
51.1	Anestezie a perioperační péče v oftalmologii	727
51.2	Anestezie a perioperační péče v otorinolaryngologii	732
52	Anestezie v bronchologii	741
52.1	Přidružená onemocnění	741
52.2	Regionální anestezie a analgosedace	741
52.3	Specifika anestezie v bronchologii	742
52.4	Technika celkové anestezie	742
52.5	Zajištění dýchacích cest	742
52.6	Ventilace a oxygenace	742
52.7	Specifika u jednotlivých výkonů	743
52.8	Komplikace	744
52.9	Pooperační zotavení	744

53 Anestezie v hrudní chirurgii	746
53.1 Předoperační rozvaha a vyšetření v hrudní chirurgii	746
53.2 Volba způsobu anestezie	750
53.3 Úvod do anestezie	751
53.4 Polohování	751
53.5 Vedení anestezie	751
53.6 Monitorace	752
53.7 Spektrum výkonů hrudní chirurgie	752
53.8 Rozsah operačních výkonů a anesteziologické postupy	753
54 Selektivní ventilace plic	757
54.1 Zajištění dýchacích cest pro selektivní ventilaci plic	757
54.2 Kompenzační mechanismy organismu při selektivní ventilaci plic	760
54.3 Způsob selektivní ventilace plic	761
55 Anestezie v kardiochirurgii	763
55.1 Anestezie u operací pro ischemickou chorobu srdeční	763
55.2 Chlopenní vady	772
55.3 Vrozené vývojové vady v dospělosti	781
55.4 Mechanické podpory oběhu a extrakorporální podpory dýchání	786
55.5 Anesteziologické postupy při výkonech na hrudní aortě a při hluboké hypotermii	796
56 Kardioanestezie vrozených srdečních vad a anestezie u nesrdečních operací pacientů s vrozenými srdečními vadami	805
56.1 Přehled vrozených srdečních vad	805
56.2 Incidence vrozených srdečních vad	806
56.3 Dětský pacient	807
56.4 Klinická klasifikace vrozených srdečních vad	811
56.5 Obecné perioperační anestetické a chirurgické úvahy	814
56.6 Anesteziologická strategie u vrozených srdečních vad	820
56.7 Management mimotělního oběhu pro vrozené srdeční vady	823
56.8 Management po ukončení mimotělního oběhu	826
56.9 Anestezie dětí s vrozenými srdečními vadami u nekardiologických výkonů	828
57 Anestezie pro cévní chirurgii	835
57.1 Pacienti	835
57.2 Karotidy	836
57.3 Onemocnění končetinových tepen	840
57.4 Výdutě a uzávěrová onemocnění břišní aorty	842
57.5 Akutní tepenné uzávěry	847
58 Anestezie v obecné chirurgii	849
58.1 Perioperační management	850

59 Anestezie v ortopedii a traumatologii kostí	855
59.1 Ortopedie	855
59.2 Vybrané anesteziologické postupy u ortopedických operací	856
59.3 Traumatologie kostí	856
59.4 Nejčastější komplikace operací kostí	857
60 Laparoskopické výkony a kapnoperitoneum	859
60.1 Vliv na respirační systém	860
60.2 Vliv na kardiovaskulární systém	861
60.3 Vliv na ledviny	862
60.4 Vliv na splachnickou cirkulaci	862
60.5 Ostatní účinky	862
60.6 Kontraindikace	863
60.7 Komplikace laparoskopických výkonů	863
60.8 Laparoskopická versus klasická laparotomická operativa	864
60.9 Vedení anestezie u laparoskopických výkonů	864
60.10 Pooperační péče	865
61 Anestezie v urologii a TUR syndrom	867
61.1 Poloha během operace	867
61.2 Odlišnosti vybraných výkonů	867
61.3 TUR syndrom	868
62 Anestezie u neurodegenerativních onemocnění	870
62.1 Obecné zásady	870
62.2 Alzheimerova nemoc	871
62.3 Parkinsonova nemoc	872
62.4 Amyotrofická laterální skleróza	876
62.5 Huntingtonova choroba	876
62.6 Prionová onemocnění	877
62.7 Esenciální tremor	877
62.8 Friedreichova ataxie	877
63 Anestezie u onkologického pacienta	879
63.1 Perioperační péče o onkologického pacienta	879
63.2 Vliv anestezie na nádorová onemocnění	885
64 Porodnická anestezie	892
64.1 Mýty porodnické anestezie	892
64.2 Volba anestezie k císařskému řezu a předoperační příprava	893
64.3 Celková anestezie	895
64.4 Neuroaxiální anestezie	897
64.5 Anestezie časně po porodu	903
64.6 COVID-19	904

65 Porodnická analgezie	906
65.1 Porodní bolest	906
65.2 Metody tlumení porodní bolesti	906
65.3 Epidurální analgezie	907
65.4 Kombinovaná spinální-epidurální analgezie	912
65.5 Systémová analgezie	913
65.6 Oxid dusný (N ₂ O, rajský plyn)	914
66 Život ohrožující stavy v porodnici	917
66.1 Hypertenze v těhotenství	917
66.2 Preeklampsie	918
66.3 Eklampsie	920
66.4 HELLP syndrom	922
66.5 Syndrom aortokavální komprese	922
66.6 Embolizace plodovou vodou	923
66.7 Peripartální krvácení	926
67 Péče o pacienta s diabetem v perioperačním období	933
67.1 Klasifikace diabetu	933
67.2 Diabetes mellitus 1. typu	934
67.3 Diabetes mellitus 2. typu	935
67.4 Farmakologická léčba diabetu	937
67.5 Pozdní a akutní komplikace diabetu	943
67.6 Zásady péče o diabetika v perioperačním období	961
68 Pacient s renální insuficiencí v perioperačním období	968
68.1 Klasifikace selhání ledvin	968
68.2 Rizika rozvoje perioperačního ASL	969
68.3 Biomarkery ASL	970
68.4 Prevence a terapie ASL	971
69 Pacient s jaterní insuficiencí v perioperačním období	978
69.1 Předoperační zhodnocení	978
69.2 Předoperační vyšetření	979
69.3 Předoperační optimalizace	981
69.4 Perioperační management	981
69.5 Pooperační období	983
70 Pacient s kardiostimulátorem a ICD na operačním sále	987
71 Křehký pacient	989
71.1 Definice křehkosti	989
71.2 Tělesná zdatnost	990
71.3 Kognitivní zdatnost	991
71.4 Soběstačnost	992
71.5 Sociální křehkost	993
71.6 Komplexní předoperační posouzení	993

72 Chronická obstrukční plicní nemoc	998
72.1 Definice, etiologie a patogeneze	998
72.2 Klasifikace	999
72.3 Diagnostika a diferenciální diagnostika	1002
72.4 Prognóza	1004
72.5 Léčba	1004
72.6 Ventilační podpora	1007
72.7 Transplantace plic	1011
72.8 Terminální fáze	1012
73 Restriktivní plicní onemocnění	1015
73.1 Restriktivní choroby – přehled	1015
73.2 Klinické důsledky restriktivního plicního onemocnění pro anesteziologa	1020
73.3 Plicní objemy	1020
73.4 Parametry funkčního vyšetření plic	1021
73.5 Funkční vyšetření plic	1022
74 Specifika anesteziologické péče v podmínkách humanitární mise ...	1023
74.1 Politický a bezpečnostní kontext	1023
74.2 Geografický, přírodní a klimatický kontext	1024
74.3 Kulturní a religiózní kontext	1024
74.4 Jazykové a komunikační překážky	1024
74.5 Omezené personální zabezpečení	1025
74.6 Omezené technické a materiální vybavení	1025
74.7 Medicínská specifika	1025
75 Hemostáza a život ohrožující krvácení u dětí a dospělých	1028
75.1 Hemostáza	1028
75.2 Princip vyšetření ROTEM	1034
75.3 Praktické poznámky	1038
75.4 Terapie diseminované intravaskulární koagulopatie	1042
75.5 Poruchy hemostázy způsobené léky a terapie krvácení	1042
75.6 Jiné základní poruchy hemostázy	1043
76 Nejčastější respirační komplikace na sále	1045
76.1 Přehled nejčastějších respiračních komplikací	1045
76.2 Obecný algoritmus řešení peroperačně vzniklé respirační komplikace	1045
76.3 Endobronchiální intubace	1048
76.4 Laryngospasmus	1048
76.5 Bronchospasmus	1049

77 Nejčastější život ohrožující komplikace na operačním sále.	1053
77.1 Několik obecných rad před příchodem na operační sál.	1053
77.2 Akutní ischemie myokardu.	1054
77.3 Anafylaxe.	1055
77.4 Asfyxie.	1056
77.5 Hyperkalemie.	1058
77.6 Hypertenze na operačním sále.	1059
77.7 Hypoglykemie.	1060
77.8 Hypotenze na operačním sále.	1061
77.9 Hypoxemie během selektivní ventilace (OLV)	1062
77.10 Nedefibrilovatelná zástava oběhu – asystolie/bezpulzová elektrická aktivita (BEA)	1063
77.11 Defibrilovatelná zástava oběhu – VT/VF	1065
77.12 Vzduchová embolie během anestezie	1066
77.13 Prodloužené buzení z anestezie	1067
77.14 Totální spinální anestezie	1067
78 Zástava oběhu na operačním sále	1069
78.1 Definice a nejčastější příčiny zástavy oběhu na operačním sále	1069
78.2 Kardiopulmonální resuscitace v podmínkách operačního sálu	1070
78.3 Předpoklad úspěšnosti KPR	1083
79 ROSC (poresuscitační péče)	1086
79.1 Poresuscitační šok	1087
79.2 Stanovení prognózy pacienta po kardiopulmonální resuscitaci	1088
80 Péče o dárce, multiorgánový odběr	1090
80.1 Dárce s diagnózou smrti mozku	1090
80.2 Dárce po nevratné zástavě cirkulace	1097
80.3 Pitva dárce.	1099
81 Tekutiny perioperační	1101
81.1 Fyziologické poznámky k infuzní terapii	1101
81.2 Význam infuzní terapie v perioperačním období	1105
81.3 Typy náhradních roztoků	1107
81.4 Racionální tekutinová terapie v perioperačním období	1109
82 Transfuzní politika.	1114
82.1 Krevní skupiny a kompatibilita	1114
82.2 Anemie.	1117
82.3 Běžně používané transfuzní přípravky a krevní deriváty	1123
82.4 Racionální transfuzní politika	1133
83 Alternativy ke krevní transfuzi	1140
83.1 Anemie	1140
83.2 Alternativy krevní transfuze.	1141
83.3 Koncept Patient Blood Management.	1143

84 ERAS (enhanced recovery after surgery)	1146
84.1 Současnost	1146
84.2 Koncepce ERAS	1147
84.3 Indikátory kvality péče	1149
84.4 Základní oblasti péče	1150
85 Pooperační delirium a pooperační kognitivní dysfunkce	1154
85.1 Patofyziologie	1155
85.2 Rizikové faktory	1155
85.3 Diagnostika	1156
85.4 Prevence a léčba	1157
86 Simulační medicína a její význam pro anesteziologa	1159
86.1 Důležité milníky v simulaci v anesteziologii	1159
86.2 Principy simulační medicíny	1161
86.3 Dramaturgie simulační lekce	1165
86.4 Netechnické dovednosti	1165
86.5 Debriefing	1168
87 Výzkum a klinické studie v anesteziologii a intenzivní péči	1173
87.1 Etické aspekty	1173
87.2 Typy studií	1173
87.3 Klinické hodnocení léčiv	1175
87.4 Klinické hodnocení zdravotnických prostředků	1177
87.5 Jak připravit klinickou studii?	1177
87.6 Jak vyhodnotit klinickou studii?	1177
87.7 Statistická analýza	1177
87.8 Publikační výstupy	1178
87.9 Chyby a omyly ve výzkumu	1179
87.10 Syntetický výzkum	1179
87.11 Medicína založená na důkazech	1179
Systematický popis EKG křivky	1181
Systematický popis rentgenového snímku	1184
Možnosti systematického popisu rentgenového snímku	1185
Souhrn/Summary	1187
Seznam zkratk	1188
Rejstřík	1204

Úvaha namísto předmluvy

Zajištění bezbolestnosti při operačních výkonech je právem vnímáno jako jeden ze základních milníků vývoje lékařství. Anestezie – zprvu ta celková – umožnila elektivní operování a otevřela do té doby nemyšlitelné metody operačního léčení. Dnes je zajištění bezbolestnosti v takových situacích samozřejmostí. Anesteziologie (a od ní neoddělitelná intenzivní medicína) je základní lékařský obor. Ve zdravotnických zařízeních umožňuje poskytování plného rozsahu zdravotnických služeb. V tuzemsku zajišťují anesteziologové každoročně téměř 900 000 anesteziologických výkonů, ve velké převaze pomocí technik celkového znecitlivění. Oborová činnost již dávno přesáhla jen samotné technicky bezchybné a bezpečné zajištění znecitlivění v průběhu operace. V praxi razíme pojem „perioperační medicína“. Tím je míněno **předoperační hodnocení** pacienta, optimalizace jeho zdravotního stavu vhodnou přípravou, samotný anesteziologický výkon, podpora zotavení po výkonu a potřebná pooperační péče cílená na znovunabytí jeho fyzické i psychické kondice – to vše samozřejmě v těsné spolupráci s pracovníky ostatních lékařských oborů i nelékaři. Pro takový rozsah činností jsou především potřeba řádně připravení odborníci. U nás je zajištění anestezie z historických důvodů lékařskou činností a zřejmě tomu tak bude i nadále. Ukončením magisterského studia získává lékař, absolvent lékařské fakulty, kvalifikovanou způsobilost. S tou je spojena jen velmi malá samostatnost – klinické kompetence jsou minimální. Teprve absolvování specializačního vzdělávání mu umožní samostatný výkon povolání lékaře. To se týká i anesteziologické činnosti. Musí se hodně učit. Pracovní návyky získává při vlastní praktické činnosti – zprvu pod odborným dozorem, později již jen dohledem. Studium si rozšíří všeobecné i oborově důležité znalosti, prakticky se naučí základní odborné postupy, naučí se spolupráci v týmu odborníků, učí se přijmout zodpovědnost za své počínání. Období specializačního vzdělávání je důležitým formativním procesem odborného i osobnostního zrání. Je ukončeno atestační zkouškou. Samotné složení atestace je formálním potvrzením, že si lékař osvojil základy své profese, zvládl její základní náplň a může se nadále odborně rozvíjet při dalším celoživotním vzdělávání.

Klíčové oborové monografie bývají tradičně na období specializačního vzdělávání zaměřené. Dávají představu, co definuje odborný profil nového nositele specializované způsobilosti, co je základní oborová náplň, co by měl absolvent specializačního vzdělávání znát a umět. Oborové monografie vydávají svědectví o v době svého vydání nezpochybnitelné oborové náplni, o jakémsi „zlatém fondu“ oboru. Nemají za cíl seznamovat s aktuálními novinkami, ty mají jiné publikační výstupy. Obor shrnující souborné monografie jsou nepochybnými milníky vývoje oboru v teorii i praxi. Přijmeme-li představu, že v tuzemsku se náš obor formálně ustanovil vznikem vlastního pracoviště, je naše historie stará o něco více než 70 let. Pro zájemce může být zajímavé svědectví, které vydávají – nepochybně časem překonané – souborné monografie, které sloužily vzdělávání předchozím generacím anesteziologů. Jsou svědectvím vývoje oboru a pokroku lékařství obecně. Uvítejme tedy tu novou, přinášející nám současnou podobu anesteziologické a perioperační péče se všemi jejími výdobytky, problémy i nedostatky. Ti, kteří z ní získají oborový základ, jsou nastupující generace lékařů, kteří budou anesteziologickou činností zajišťovat. A možná, později, také oni vydají svědectví o oboru, který si jako svoje profesní zaměření zvolili. To bude až ta další monografie...

Pro připomenutí:

Spinadel Lev. Klinická anesteziologie. Praha: Naše vojsko, 1950:580 s.

Keszler Hugo, Minář Jiří a Pokorný Jiří. Anesteziologie. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1965:602 s.

Drábková, Jarmila (poř.) a kol. Základy anesteziologie. Praha: Avicenum, 1981:545 s.

prof. MUDr. Karel Cvachovec, CSc., MBA
emeritní přednosta Kliniky anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny
2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole
emeritní přednosta **katedry anesteziologie a intenzivní medicíny** Institutu post-
graduálního vzdělávání ve zdravotnictví, Praha
děkan Fakulty zdravotnických studií Technické univerzity v Liberci

Úvodní slovo

Milé kolegyně, vážení kolegové,

kniha, která se vám dostává do rukou, **Anesteziologie (nejen) k atestaci** je po 41 letech čtvrtou ryze českou odbornou publikací, která pojednává problematiku anesteziologie komplexně. Tou první byla monografie legendárního Lva Spinadela, zakladatele prvního oddělení ARO v Československu (Spinadel L. Klinická anesteziologie. Praha: Naše vojsko, 1950). Následovaly Keszlerova Anesteziologie (Keszler H. Anesteziologie. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1965) a Drábkové Základy anesteziologie (Drábková J. Základy anesteziologie. Praha: Avicenum, 1981).

Naše učebnice je určena především lékařům, kteří se připravují ke specializační zkoušce z oboru anesteziologie a intenzivní medicína. Jednotlivá témata i kapitoly byly zvoleny tak, aby pokryly celé spektrum anesteziologické péče v rozsahu přiměřeném a potřebném právě pro získání kvalifikace. Obsahuje i témata, která s vlastním podáváním anestezie souvisí jen okrajově, avšak doplňují a dokreslují komplexní problematiku anesteziologické péče v našich podmínkách. Právě volba a rozsah kapitol a to „něco navíc“ umožňují, že je tato publikace určena všem anesteziologům neohledně na délku jejich klinické praxe a erudici. Jistě bude užitečná i pregraduálním studentům se zájmem o náš obor.

Kolektiv autorů je široký, tvoří jej odborníci z klinických pracovišť napříč Českou republikou. Všem patří veliký dík! Nemale poděkování zasluhují také recenzenti, kteří významnou měrou přispěli ke kvalitě všech textů této publikace. V neposlední řadě musím poděkovat rovněž redakci vydavatelství za precizní spolupráci. Bez všech těchto skvělých lidí by publikace nikdy nevyšla.

Je jasné, že kniha nemůže postihnout celé téma moderní anesteziologie v maximální hloubce, stala by se z ní těžká, tlustá, nečitelná a nepřehledná publikace s mnoha tisíci stránkami. To autoři v žádném případě nechtěli. Naopak, snahou bylo vytvořit knihu, která nejenže najde své místo v každé odborné knihovně, ale ke které se čtenář bude rád vracet s vědomím, že v ní najde to, co hledá, a v optimální šíři a kontextu.

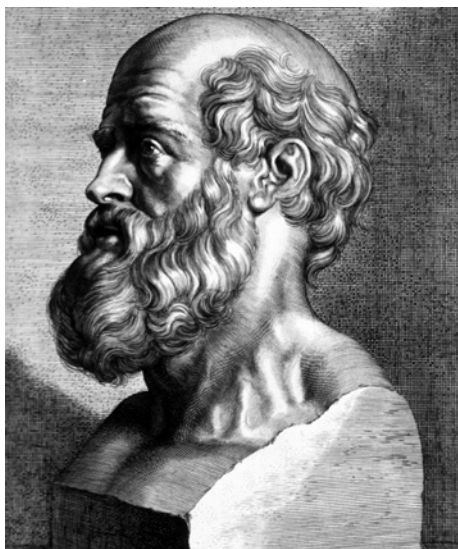
Za kolektiv editorů i autorský kolektiv Tomáš Vymazal

V Praze dne 1. 12. 2021

1 Historie oboru

Tomáš Vymazal

První písemné zmínky o snaze léčitelů, šamanů a ranhojičů potlačit nemocným bolest jsou datovány hluboko před náš letopočet. Významnými průkopníky analgezie byli již staří Sumerové, Babyloňané a Egypťané. Používali odvary různých bylin s omamnými či analgetickými účinky – makovice (opium), blín, čemeřici, mandragoru. Hippokrates 400 let př. n. l. prokazatelně užíval opium, aby tlumil bolest u svých pacientů (obr. 1.1). Tyto postupy bývaly nespolehlivé, mívaly na dávce a přípravě závislé nepředvídatelné účinky, které někdy navodily až smrt nemocného. První učebnici s přesnými návody na přípravu těchto nápojů a infuzí vydal až perský lékař Abu Ali al-Husayn ibn Abd Allah ibn Sina, známý jako Avicenna (980–1037 n. l.) (obr. 1.2). Italský lékař Theodorik kolem roku 1236 doporučoval užívání „omamných houbiček“ nasáklých opiem a mandragorou k tlumení bolesti při chirurgických výkonech. Tato praxe přetrvávala i později a i přes používání odvarů bylo chirurgické léčení limitováno intenzivní, obtížně ztlumitelnou bolestí. Svou roli nepochybně sehrálo i přesvědčení, že bolest je součástí nemoci, důležitým příznakem a že nelze proti ní účinně bojovat. V období renesance byla učiněna řada zásadních medicínských objevů, které později měly a mají významný vliv na rozvoj anesteziologie. V roce 1555 Andreas Vesalius popisuje umělé dýchání trubicí zavedenou do trachey zvířat a fibrilaci srdečních komor u zvířat. Valerius Cordus v první polovině 15. století jako první syntetizuje éter – oleum vitreolum dulce. Krátce po tomto objevu Paracelsus (1493–1541) (obr. 1.3) popisuje jeho analgetické účinky na zvířatech. Trvá však dalších 300 let, než je éter uveden do klinické praxe. Severino (1646) popisuje analgetické účinky chladu, který je později využíván jako anestetický prostředek (chladová anestezie – kryoanestezie – např. v napoleonských válkách – Larey).

Obr. 1.1 Hippokrates

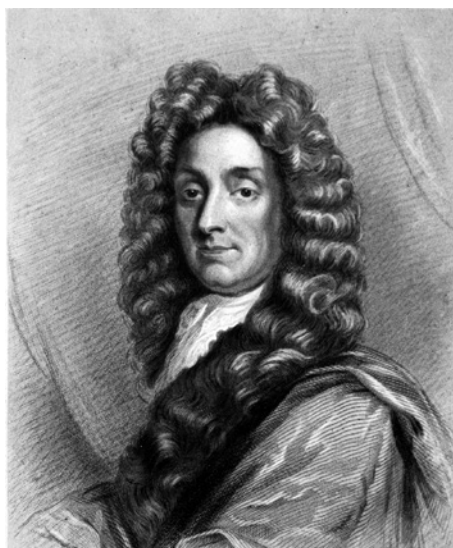

Obr. 1.2 Avicenna

Obr. 1.3 Paracelsus

Obr. 1.4 Christopher Wren

Dalším významným badatelem, který se zasloužil o vznik postupů používaných v současné praxi, byl Christopher Wren (1632–1723) (obr. 1.4). Tento věhlasný architekt, který projektoval desítky církevních staveb po celé Anglii, postavil i katedrálu svatého Pavla v Londýně, sestavil první infuzní set. Využil k tomu husí brk a prasečí močový měchýř. V roce 1658 pak experimentálně podal psovi sraženému povozem nitrožilně směs vína, opia a piva. Pes se po čase zotavil. I Wren se při svých opakovaných experimentech potýkal se stejnými problémy s nitrožilními přístupy jako my dnes – brky se ucpávaly a špatně fixovaly, často se infikovaly.

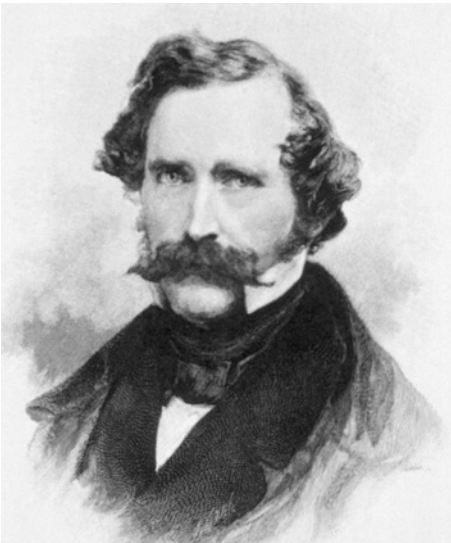

Obr. 1.5 Joseph Priestley

Objevy základních medicínálních plynů užívaných v anestezii jsou spojeny se jménem Joseph Priestley (1733–1804) (obr. 1.5) a datují se lety 1773 (oxid dusný) a 1774 (kyslík – pojmenovaný Lavoisierem). Anestetické vlastnosti oxidu dusného popsal poprvé Humphry Davy v roce 1799. Při večírcích spojených s jeho inhalací si všiml, že jeho intoxikovaní hosté si při pádech působí bolestivá zranění, avšak nejeví známky vnímání bolesti. Jako analgetikum byl ale použit až o 50 let později ve stomatologické praxi Horace Wellse v Bostonu. O dalších 50 let později bylo Arthurum Guedelem popsáno jeho bezpečné podávání ve směsi se vzduchem v poměru 1 : 1. Chloroform byl objeven nezávisle roku 1831 Liebigem (Německo), Soubeiranem (Francie) a Guthriem (Amerika). Základní kameny anestezie byly tedy

objevy a popsány, avšak až do roku 1842 čekaly na své medicínské uplatnění. Éra inhalační anestezie odstartovala právě objevem „rajských“ účinků oxidu dusného.

Moderní historie anestezie se začala psát koncem roku 1846, kdy 16. října na operačním sále v Massachusetts General Hospital v Bostonu první celkovou éterovou (éter, řecky „navozující štěstí“) anestezii úspěšně demonstroval student stomatologie Harvardské univerzity William Thomas Green Morton (obr. 1.6). Pacientem byl Gilbert Abbott, který se podrobil extirpaci tumoru v úhlu dolní čelisti. K úžasu všech přítomných „...chirurg vzal do ruky skalpel a provedl řez na pacientově krku a pacient nezařval bolestí...“ (People's London Journal, 1846). První čtyři úspěšně provedené celkové anestezie byly publikovány v Boston Medical and Surgical Journal. Již 21. listopadu v dopisu Mortonovi Oliver Wendell Holmes navrhuje slovo „anestezie“ k označení stavu vyvolaného inhalací par éteru. Éterová anestezie v dalších měsících obletěla svět a již 7. února 1847 mnich, člen řádu milosrdných bratří, Celestýn Opitz (1810–1866) (obr. 1.7) v Nemocnici svatého Jana z Boha Na Františku podal první éterovou anestezii v Čechách. Svou práci však nemohl publikovat, protože v tu dobu neměl ještě magisterský lékařský diplom, ale pouze diplom ranhojičský. Prvním známým průkopníkem éteru ale byl již čtyři roky před Mortonem lékař Crawford Long (1815–1878), který anestezoval opakovaně pacienta k odstranění tumoru na krku a amputacím končetin. Také podával éter ženám při porodu. Jako velmi zbožný muž se však obával, že porušuje jedno z přikázání „V bolestech roditi budeš“, a proto své úspěchy ani on nikdy veřejně nepublikoval. Tím opravdu prvním však byl student medicíny W. E. Clark, který již v lednu 1842 podal éterovou narkózu k extrakci zubu. Éterová anestezie byla provázena řadou vedlejších účinků, jako je dráždění dýchacích cest při úvodu do anestezie nebo časté pooperační zvracení. Přes počáteční rozpaky spolupodmíněné častými úmrtími v důsledku předávkování a asfyxie se vyčlenila skupina nadšenců, kteří se začali anestezii věnovat. Říkalo se jim „chlupci s lahví a hadrem“ podle vybavení, které si nosili s sebou. Celkové znecitlivění éterem a následně chloroformem, i přes své jednoznačné

Obr. 1.6 William Thomas Green Morton

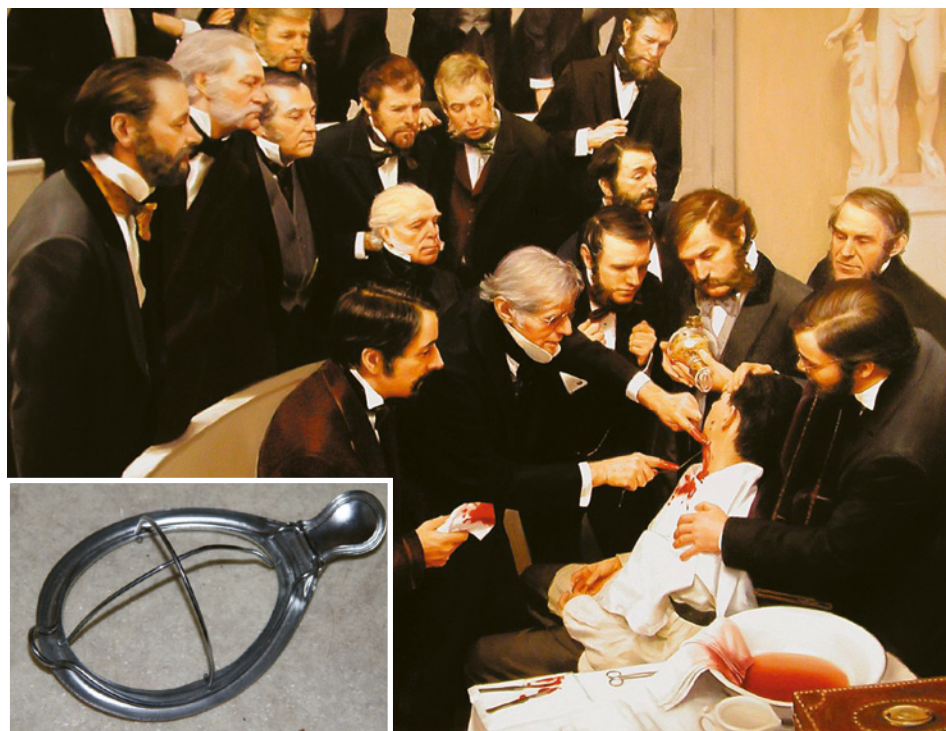
Obr. 1.7 Celestýn Opitz

výhody, bylo dlouho vnímáno kontroverzně (G. B. Shaw 1906 – „Chloroform napáchal mnoho zla. Díky němu se může stát chirurgem každý pitomec.“).

První anesteziolog „na plný úvazek“ John Snow se proslavil roku 1853 podáním chloroformu královně Viktorii při porodu prince Leopolda. Zajištění dýchacích cest nejdříve kovovou kanylou, posléze pryžovou kanylou bylo používáno až od konce 19. století k operacím v dutině ústní a břišní. V roce 1871 provedl Trendelenburg tracheální intubaci do tracheostomatu a 1878 William MacEwen orotracheální intubaci za pomoci dvou prstů u pacienta při vědomí zprvu pro léčení difterie a posléze k vedení chloroformové anestezie. Přímá laryngoskopie byla zavedena 1895 Alfredem Kirsteinem v Berlíně. Chevalier Jackson provedl první bronchoskopii 1899 a 1907 publikoval knihu, ve které popularizoval přímou laryngoskopii. Jeho původní laryngoskop byl 1926 modifikován Magillem a v této verzi je užíván dodnes. Magill a Rowbotham zavedli roku 1920 přímou laryngoskopii do klinické anesteziologické praxe. V roce 1884 jako první použil Koller (oftalmolog) k topické anestezii kokain. Roku 1892 je popsána infiltrační anestezie a v roce 1898 provádí Bier první úspěšnou spinální anestezii. Epidurální anestezii zavádí až o 24 let později Pagés. Roku 1904 syntetizuje Einhorn novokain (prokain).

Na konci 19. století německý lékař a patolog Curt Theodor Schimmelbusch zkonstruoval speciální masku na přesnější dávkování éteru – na mul přiložený na drátěnou kostru nad nosem a ústy pacienta se éter kapal (obr. 1.8). Jednotlivé fáze éterové narkózy ale definoval americký lékař Arthur Ernest Guedel až v roce 1937. Při anestezii byl u hlavy pacienta pověřený pracovník, který sledoval hloubku znecitlivění, poruchy

Obr. 1.8 Schimmelbuschova maska, první éterová narkóza

dýchání a tep pacienta, u větších operací měřil i krevní tlak. Svalové relaxans na bázi šířivého jedu kurare použil při operaci slepého střeva poprvé dr. Harold Griffith se svou kolegyní dr. Enid Johnsonovou 23. 1. 1942 v homeopatickém institutu v Montrealu. Kurare podávali frakcionovaně pacientům za spontánní ventilace. Zpočátku pacienti po podání kurare častěji během operace umírali, teprve až s pochopením základů umělé plicní ventilace se situace obrátila. V roce 1934 byl Lundym do klinické praxe zaveden thiopental, 1951 suxametonium, 1956 halotan, 1971 izofluran, 1981 sevofluran a 1988 desfluran.

V první polovině 20. století byl poprvé v českých zemích použit anestetický přístroj podle Ombredannea s orientačním dávkovačem éteru a kovovou obličejovou maskou. Kyslík byl během anestezie podáván jen výjimečně. Až Foregger (1914) a Boyle (1917) představili anestetický přístroj pro podávání anestetické inhalační směsi kyslíku a oxidu dusného. Plnou a bezpečnou aplikaci kyslíku však umožňovaly až ve 30. letech anestetické přístroje podle Roth-Draegera.

Roku 1893 byla založena první odborná společnost anesteziologů (v Anglii v Londýně).

První českoslovenští anesteziologové získávají erudici ve Velké Británii a po druhé světové válce s návratem do vlasti přinášejí i nový obor. Roku 1948 je založeno první anesteziologické oddělení v Československu v Ústřední vojenské nemocnici v Praze-Střešovicích pod vedením MUDr. Lva Spinadela. Ten také vydává první československou učebnici klinické anesteziologie. V roce 1952 vzniká samostatná Anesteziologická komise při chirurgické společnosti, roku 1955 je založena Světová federace anesteziologických společností (WFSA) a v roce 1961 vzniká samostatná československá odborná společnost anesteziologie a resuscitace.

Poválečné období s objevem dalších inhalačních anestetik, vyšší náročnost operačních výkonů i nároky na anestetika ve vztahu k bezpečnosti pro pacienty vedly k rychlému rozvoji anesteziologie. Řada výzkumů v 50. letech umožnila rozvoj neodkladné resuscitace a intenzivní medicíny. Dánský anesteziolog Bjorn Aage Ibsen v roce 1953 při epidemii poliomyelitidy v Kodani poprvé aplikoval umělou plicní ventilaci (UPV) u více než 300 z téměř 2800 nemocných, čímž snížil mortalitu z 90 na 25 %. Zajímavostí je, že poprvé zavedl ventilaci pozitivním přetlakem. U mechanických ventilátorů se během šesti měsíců epidemie vystřídalo na 200 jeho studentů. Otevřel také první jednotku intenzivní péče na světě. V roce 1950 rakouský anesteziolog s českými kořeny Peter Safar položil základy advanced life support, poprvé v historii dlouhodobě použil analgosedaci a UPV a v roce 1968 vydává ve Spojených státech první příručku kardiopulmonální resuscitace (ABC of Resuscitation). Zajímavé je, že „ABC“ ještě neznamená Airway – Breathing – Circulation, ale vyjadřuje opravdové základy. V roce 1971 se anesteziologie a resuscitace stává samostatným medicínským oborem u nás.

Literatura

Archiv autora.

Barash PR, a kol. Klinická anesteziologie. Překlad 6. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015:816 s.

Fenwick JN. Neuvěřitelné dějiny lékařství. Praha: XYZ, 2020:240 s.

Vymazal T, a kol. Anestezie a pooperační péče v hrudní chirurgii. Praha: Mladá fronta, 2016: 464 s.

Wikipedie.

2 Náš obor v kontextu moderní medicíny

Karel Cvachovec

Anesteziologie a intenzivní medicína je základním lékařským oborem, který především v lůžkových zdravotnických zařízeních umožňuje poskytování plného rozsahu zdravotnických služeb. Je podmínkou operačního léčení nemocných a poraněných i provádění některých náročných diagnostických výkonů. Bez oborových pracovníků a lůžkových kapacit není myslitelná péče o kriticky nemocné. Obor se podílí na zvládání nejen pooperační, ale i chronické a nesnesitelné bolesti. Ve spolupráci s porodníky nabízíme možnosti zvýšení komfortu a bezpečnosti rodiček, či dokonce bezbolestnost při spontánních i operativních porodech. Oborová činnost již dávno přesáhla jen samotné technicky bezchybné a bezpečné zajištění znecitlivění v průběhu operace. To mohou – a v některých zemích tomu tak vskutku je – zajišťovat i dobře odborně připravení nelékařští zdravotničtí pracovníci. Zaměření oboru je však širší. V praxi razíme pojem „perioperační medicína“, činnosti zahrnující předoperační hodnocení pacienta, optimalizaci jeho zdravotního stavu vhodnou přípravou, samotný anesteziologický výkon, zotavení po výkonu a potřebnou pooperační péči cílenou na znovunabytí jeho fyzické i psychické kondice – to vše v těsné spolupráci s pracovníky ostatních lékařských oborů i s nelékaři. Naším cílem je kvalita a bezpečnost poskytovaných zdravotnických služeb, s plným soustředěním na každého jednotlivého pacienta, na jeho potřeby i očekávání. Vše má však i svoji odvrácenou stránku. Svoji činnost anesteziologové i intenzivisté provozují v reálném světě a daných podmínkách. Musíme proto čelit četným výzvám, které okolí přináší – organizačním, finančním i personálním problémům, které jsou dlouhodobé, a sami je nejsme schopni vyřešit. Přesto nás jejich dopad tíží. Ze základních oborových cílů a rozsahu působení však slevit nelze. Kvalitu i bezpečnost péče od nás spoluobčané oprávněně očekávají a je naší povinností ji zajistit.

Historie oboru anesteziologie a intenzivní medicína je dokladem rozvoje poznání obecně, vývoje medicíny i léčebné praxe. Poznatky chemie i empirická pozorování z doby osvícenectví i z dob předcházejících umožnily zprvu celkové znecitlivění. Skutečnou podobu a praktickou užítelnost získala celková anestezie až na konci první poloviny 19. století. Metody znecitlivění do té doby používané – a jistě nějaké byly – byly nedokonalé, málo účinné a neumožňovaly elektivní operování. Dostupnost anestezie je oprávněně vnímána jako základní přelom v historii medicíny – zcela na úrovni objevu asepse, vakcinace či dostupnosti antibiotik. Celková anestezie byla nejprve použita ve Spojených státech amerických. První řádně dokumentované podání celkové anestezie je přisuzováno Williamu T. G. Mortonovi, který dne 16. října 1846 v Bostonu (Massachusetts General Hospital, kde se vše odehrálo, stojí dodnes) úspěšně podal éterovou anestezii k excizi tumoru na krku. Jako u všech velkých objevů je i zde prioritou zpochybňována – již v roce 1842 podal William E. Clarke éter k extrakci zubu a později téhož roku Crawford W. Long začal ve své praxi s pravidelným užíváním éteru ke znecitlivění. Bohužel, svoje zkušenosti publikoval až v roce 1849, a tak o prvenství pravděpodobně přišel. Užití dietyléteru k celkovému znecitlivění se rychle rozšířilo přes Atlantik na evropský kontinent. Již v prosinci 1846 byla celková anestezie vdechováním par éteru užita v Londýně, Paříži a posléze i v dalších evropských metropolích. Šíření objevu bylo neuvěřitelně rychlé – uvažme, že transatlantický telegrafní kabel

nebyl dosud položen a dopravu přes oceán zajišťovaly většinou stále ještě plachetnice. První tuzemské použití je tradičně uváděno dne 7. února 1847 v Praze v nemocnici řádu milosrdných bratří – pouhých 114 dnů od premiéry v Bostonu. Anestezii podal laický bratr a magistr chirurgie Celestýn Opitz a od té doby tak začal činit pravidelně. O prvenství však zřejmě Opitz připravil v Brně dr. Göttinger, který již 4. února podal celkovou anestezii v tamní všeobecné nemocnici. Technika celkového znecitlivění se rychle rozšířila. Již v roce 1847 se začal používat i chloroform. Dostupnost znecitlivění rázem změnila podobu i možnosti operačního léčení. Rozvoj chirurgických oborů je tak s dostupností anestezie neoddělitelně spojen. Velmi záhy se možnosti éteru i chloroformu uplatnily i v porodnictví. Vývoj technik místního znecitlivění souvisel s dostupností kokainu. Karl Koller, rodák ze Sušice, který získal medicínské vzdělání ve Vídni a posléze přesídlil do Spojených států, byl inspirován svým kolegou Sigmundem Freudem a je oprávněně považován za zakladatele technik místního znecitlivění. Kokain poprvé použil roku 1884 k topickému znecitlivění oční spojivky. Záhy poté se ujaly i metody místního infiltračního znecitlivění, blokády nervových kmenů, spinální a posléze, o něco později, i epidurální znecitlivění. Vše bylo provázeno i podmíněno vývojem nových farmak, pomůcek i přístrojů. Záhy se ukázalo, že osoba zajišťující znecitlivění musí být řádně vzdělána i odborně připravena. Rostl počet lékařů – ale i nelékařů – kteří se zajišťováním anestezie zabývali výlučně či převážně, měli zájem na svém odborném růstu a začali se profesně sdružovat. Rozvoj technik znecitlivění, celkové i místní anestezie stimuloval rozvoj operačního léčení a naopak – požadavky operátora vedly k dalšímu zdokonalování anesteziologických postupů. Tento oboustranný vztah trvá dodnes.

Historie a opodstatnění dodatku „a intenzivní medicína“ je logickým vyústěním vývoje péče o kriticky nemocné. Sama intenzivní péče o tyto pacienty má své počátky již v raných fázích ošetřovatelství. Základy položila již sama Florence Nightingalová při své práci ve vojenské nemocnici v době krymské války v polovině 19. století. Snažila se soustřeďovat nejtěžší pacienty na lůžka do blízkosti pokoje sester – tedy předobraz dnešního soustředění takových pacientů do definovaných prostor jednotek intenzivní péče. Byla pověstná svými nočními obchůzkami, kdy za primitivního osvětlení kontrolovala stav pacientů a zjišťovala, zda se jejich stav nezhoršil – i dnes si ceníme spolupráce s nelékařským personálem, který na pacienty trvale dohlíží a spolu s údaji získávanými monitorací nám včas dává informace o vývoji klinického stavu. Zlepšením hygienických poměrů v polní nemocnici dosáhla podstatného snížení úmrtnosti – nikdo dnes nepochybuje o významu důsledného dodržování hygienických standardů a antiinfekčního režimu pro dobré léčebné výsledky na oborových pracovištích. O něco později se osvědčilo, když pacienti po těžkých operačních výkonech byli soustřeďováni na lůžka v blízkosti operačních sálů a staraly se o ně výlučně vyčleněné – a tedy i zkušené – sestry. Toto soustředění péče na nejvíce potřebné se osvědčilo i při péči o poraněné ve válečných konfliktech. Epidemie poliomyelitidy v období po druhé světové válce přinesla velký počet selhání dýchání, které bylo nejefektivněji zvládnuto používáním pomůcek a postupů známých z anesteziologické činnosti. Současně se ukázalo, že umělé dýchání významně ovlivňuje vnitřní prostředí a acidobazickou rovnováhu pacientů – tím se ukázala nezbytnost multidisciplinární spolupráce, především s biochemiky. Zlepšení péče měnilo i podobu těžkého stonání. Péče o dýchání i stabilitu oběhu umožnila přežití za cenu poškození jiných orgánových systémů, především ledvin. Dostupné technologie umožňují zotavení i takových pacientů a mimotělní eli-

minační metody se staly dalším nepostradatelným léčebným prostředkem v prostředí intenzivní medicíny. Bylo pak již jen otázkou času, kdy další postupy používané na operačních sálech, například mimotělní oběh, budou do tohoto prostředí přivedeny. Tento logický vývoj si vyžádal i jistou institucionalizaci. Relativně snadné to bylo v centrálně řízeném zdravotnictví předlistopadového Československa. Již v roce 1974 přijalo tehdejší ministerstvo zdravotnictví Metodické opatření č. 32, které mj. stanovovalo, že i organizace a způsob péče o kriticky nemocné musí být především přizpůsobeny jejich zdravotnímu stavu, a byla definována péče resuscitační, určená pacientům se selháním základních životních funkcí bez ohledu na jejich příčinu, a kdy tyto musí být podporovány či nahrazovány. Tato péče byla svěřena anesteziologům. Vedle toho byla definována péče intenzivní určená těm, u kterých selhání základních životních funkcí reálně hrozí. Metodické opatření č. 35 pak formulovalo koncepci nově vzniklého základního oboru anesteziologie a resuscitace. Bylo určeno, že péče resuscitační bude poskytovaná na resuscitačních odděleních anesteziologických pracovišť, a bude tak poskytována anesteziology. Na to samozřejmě navazovala i změna obsahu postgraduálního vzdělávání, kdy ti, kteří se chtěli stát kvalifikovanými anesteziology, museli obsáhnout i základy péče o kriticky nemocné. Tato metodická opatření, přijatá před více než čtyřmi desetiletími ve zcela jiné společenské situaci, dodnes zásadně ovlivňují podobu našeho oboru – byť ten se od roku 2004 nazývá anesteziologie a intenzivní medicína. Čas potvrdil, že rozhodnutí vydat taková metodická opatření byla vskutku vizionářská, správná a pacientům prospěla.

Sama existence oboru anesteziologie a intenzivní medicína přivádí k oprávněné otázce, čím jsou obory lékařství vlastně definovány. Jistě to v daném případě není postiženým orgánem či orgánovým systémem – tak jak je tomu například v očním lékařství, urologii nebo v gynekologii a porodnictví. Všíáme si pacienta v celé jeho komplexnosti. Naš obor je spíše vymezen charakterem našich pacientů, způsobem a závažností jejich stonání. Operační výkon, byť elektivní povahy, vždy znamená vážné narušení tělesné integrity pacienta, dokonce možné ohrožení jeho života, stejně jako závažné onemocnění spojené se selháváním základních životních funkcí či těžký úraz. Naším cílem je převést pacienta tímto kritickým údobím. I zde se setkáváme s četnými kontroverzními momenty. Každý lékařský výkon – tedy i výkon anesteziologický – s sebou nese určité riziko, s tímto vědomím se musí naši pacienti i spolupracující lékaři jiných oborů vyrovnat. Péče o kriticky nemocné je cílena na přežití v co nejlepším funkčním stavu, na obnovu zdraví a minimalizaci následků stonání – pokud je to možné. Nezřídka to ale možné není, naše úsilí by pak nemělo prodlužovat neodvratné umírání. Naše úsilí je zde marné, neúčinné. Nevyhneme se mnohdy obtížnému rozhodování o tom, jaký rozsah péče poskytnout, či zda není v nejlepším zájmu pacienta přechod z péče intenzivní na péči paliativní. Obor anesteziologie a intenzivní medicína je také definován používanými poměrně robustními léčebnými prostředky. Bez přístrojové nebo farmakologické podpory nebo náhrady selhávajících základních životních funkcí by přežití nebylo možné. To se netýká jen kriticky nemocných, v širším slova smyslu to platí i pro anesteziologickou činnost – také zde jsou základní životní funkce masivně a cíleně ovlivněny. Obor anesteziologie a intenzivní medicína klade na své pracovníky velké nároky. Podmínkou je pochopení biologické podstaty, patofyziologie a symptomatologie těžkého stonání, stejně jako podstaty a důsledků operačního léčení. Anesteziolog je nedílnou součástí operačního týmu a musí nejen pečovat o pacienta, ale i sledovat postup operačního výkonu, jeho obtíží i možných komplikací. Rozhodování

se děje pod časovým tlakem, včasnost zásahu je nenahraditelná. Pochybení může mít nejzávažnější důsledky. Veškeré výkony je třeba provést včas, správně a s minimálním rizikem pro pacienta. Při masivním dávkování účinných léčiv je nutné brát v úvahu i jejich možné vedlejší účinky. Je nezbytné znát principy fungování i obsluhy používané zdravotnické techniky – přístrojů nahrazujících selhavší základní životní funkce i monitorů sledujících pacienta. Vedle nároků na znalosti i dovednosti je nepominutelný vysoký etický standard chování – často nazývaný profesionalita, schopnost empatie a účinné komunikace. Anesteziolog a intenzivista se setkává se svými pacienty v často pro ně mezních životních situacích. Naši pacienti – ale i jejich blízcí – si zasluhují empatickou, otevřenou a citlivou komunikaci, pro kterou je nutné volit vhodnou formu, čas i prostředí.

Literatura

- Grocott MPW, Pearse RM. Perioperative medicine: the future of anaesthesia? *Brit J Anaesthesia*. 2012;108:723–726.
- Málek J, a kol. *Praktická anesteziologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2016.
- Pokorný J, Bohuš O. (eds.). *Anesteziologie a resuscitace v České a Slovenské republice. Na cestě k oborové samostatnosti*. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 1996.
- Ševčík P. (ed.). *Intenzivní medicína*. 3., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Galén. 2014.
- Vetešník J. Počátky éterové anestezie na Moravě v únoru 1847. *Anest Intenziv Med*. 2007;18:244–246.
- Vincent JL. Critical care – where we have been and where are we going? *Crit Care*. 2013;17 (Suppl. 1):S2.